

ΑΠΟΦΑΣΗ (ΕΕ) 2018/1575 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

της 9ης Αυγούστου 2018

σχετικά με τα μέτρα προς ορισμένα ελληνικά καζίνα SA.28973 — C 16/2010 (πρώην NN 22/2010, πρώην CP 318/2009) που έθεσε σε εφαρμογή η Ελλάδα

[κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C(2018) 5267]

(Το κείμενο στην ελληνική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό)

(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 108 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο,

Έχοντας υπόψη τη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, και ιδίως το άρθρο 62 παράγραφος 1 στοιχείο α),

Αφού κάλεσε τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις ⁽¹⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- (1) Στις 8 Ιουλίου 2009, η κοινοπραξία Λουτράκι ΑΕ – Κλαμπ Οτελ Λουτράκι ΑΕ ⁽²⁾ («η καταγγέλλουσα» ή «το καζίνο του Λουτρακίου») υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή («Επιτροπή») καταγγελία με αντικείμενο τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας σχετικά με ένα σύστημα φόρων επί των εισιτηρίων των καζίνων, υποστηρίζοντας ότι το σύστημα αυτό συνιστούσε κρατική ενίσχυση προς ορισμένες επιχειρήσεις εκμετάλλευσης καζίνων. Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 7ης Οκτωβρίου 2009, η καταγγέλλουσα δήλωσε ότι δεν είχε αντίρρηση να δημοσιοποιηθεί η ταυτότητά της. Στις 14 Οκτωβρίου 2009, οι υπηρεσίες της Επιτροπής συναντήθηκαν με εκπροσώπους της καταγγέλλουσας. Με επιστολή της 26ης Οκτωβρίου 2009, η καταγγέλλουσα υπέβαλε πρόσθετα στοιχεία προς υποστήριξη της καταγγελίας της.
- (2) Στις 21 Οκτωβρίου 2009, η Επιτροπή κοινοποίησε την καταγγελία στην Ελλάδα και την κάλεσε να δώσει διευκρινίσεις για τα ζητήματα που εγείρονταν σε αυτήν. Στις 27 Νοεμβρίου 2009, η Ελλάδα απάντησε στην Επιτροπή.
- (3) Στις 15 Δεκεμβρίου 2009, η Επιτροπή διαβίβασε την απάντηση της Ελλάδας στην καταγγέλλουσα. Στις 29 Δεκεμβρίου 2009, η καταγγέλλουσα απάντησε με παρατηρήσεις στην απάντηση της Ελλάδας.
- (4) Στις 25 Φεβρουαρίου, στις 4 και 23 Μαρτίου και στις 13 Απριλίου 2010, η Επιτροπή ζήτησε από την Ελλάδα περαιτέρω πληροφοριακά στοιχεία, τα οποία διαβίβασε η Ελλάδα στις 10 Μαρτίου, την 1η Απριλίου και στις 21 Απριλίου 2010.
- (5) Με απόφαση της 6ης Ιουλίου 2010 («απόφαση κίνησης της διαδικασίας»), η Επιτροπή ειδοποίησε την Ελλάδα ότι κίνησε την επίσημη διαδικασία έρευνας που προβλέπεται στο άρθρο 108 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) σχετικά με το μέτρο το οποίο έθεσε σε εφαρμογή η Ελλάδα, συγκεκριμένα την επιβολή χαμηλότερου φόρου στα εισιτήρια ορισμένων καζίνων («το μέτρο»). Η απόφαση κίνησης της διαδικασίας, που καλούσε τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* ⁽³⁾.
- (6) Στις 4 Αυγούστου 2010, η Επιτροπή έλαβε παρατηρήσεις σχετικά με την απόφαση κίνησης της διαδικασίας από τους δύο εικαζόμενους αποδέκτες του μέτρου: το καζίνο του Μοντ Παρνές ⁽⁴⁾ και το καζίνο της Θεσσαλονίκης ⁽⁴⁾.
- (7) Με επιστολή της 6ης Οκτωβρίου 2010, η Επιτροπή έλαβε τις παρατηρήσεις της Ελλάδας σχετικά με την απόφαση κίνησης της διαδικασίας. Στις 12 Οκτωβρίου 2010, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία αναφορικά με το προβαλλόμενο μέτρο.
- (8) Με επιστολές της 8ης και της 25ης Οκτωβρίου 2010, η καταγγέλλουσα υπέβαλε τις παρατηρήσεις της σχετικά με την απόφαση κίνησης της διαδικασίας.

⁽¹⁾ ΕΕ C 235 της 31.8.2010, σ. 3.

⁽²⁾ Κοινοπραξία Δ.Α.Ε.Τ.- Λουτράκι ΑΕ - Κλαμπ Οτελ Λουτράκι ΑΕ, Βουκουρεστίου 11, Ακτή Ποσειδώνος 48, Λουτράκι, Αθήνα 10671, Ελλάδα.

⁽³⁾ Καζίνο του Μοντ Παρνές, ανώνυμη εταιρεία «Ελληνικό Καζίνο Πάρνηθας Α.Ε.», Αγίου Κωνσταντίνου 49, 15124 Μαρούσι Αττικής, Ελλάδα.

⁽⁴⁾ Καζίνο της Θεσσαλονίκης, «Regency Entertainment Ψυχαγωγική και Τουριστική Α.Ε.», Αγίου Κωνσταντίνου 49, Μαρούσι Αττικής 15124, Ελλάδα και 13ο km οδού Θεσσαλονίκης-Πολυγύρου, Θεσσαλονίκη 55103, Ελλάδα.

- (9) Με επιστολή της 29ης Οκτωβρίου 2010, η Επιτροπή διαβίβασε τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν το καζίνο του Μοντ Παρνές και το καζίνο της Θεσσαλονίκης στις ελληνικές αρχές. Με επιστολή της 6ης Δεκεμβρίου 2010, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν τα σχόλιά τους επί των παρατηρήσεων των τρίτων ενδιαφερομένων.
- (10) Στις 24 Μαΐου 2011, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2011/716/ΕΕ ⁽¹⁾ (η «τελική απόφαση του 2011»), στην οποία κατέληγε στο συμπέρασμα ότι το εν λόγω μέτρο συνιστούσε μη συμβίβασιμη παράνομη κρατική ενίσχυση και διέταξε την ανάκτηση της εν λόγω ενίσχυσης.
- (11) Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 3 Αυγούστου 2011, η Ελληνική Δημοκρατία άσκησε προσφυγή ακυρώσεως κατά της τελικής απόφασης του 2011 (υπόθεση T-425/11). Προσφυγές ακυρώσεως άσκησαν επίσης η Εταιρία Ακινήτων Δημοσίου ΑΕ (υπόθεση T-419/11), το καζίνο της Θεσσαλονίκης (υπόθεση T-635/11), το καζίνο του Μοντ Παρνές (υπόθεση T-14/12) και η Athens Resort Casino ΑΕ Συμμετοχών (υπόθεση T-36/12), μέτοχος του καζίνο της Θεσσαλονίκης και του καζίνο του Μοντ Παρνές.
- (12) Με απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014 στην υπόθεση T-425/11, Ελλάδα κατά Επιτροπής ⁽²⁾ («η (δικαστική) απόφαση του 2014»), το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την τελική απόφαση του 2011, αφού κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.
- (13) Στις 22 Νοεμβρίου 2014, η Επιτροπή άσκησε αίτηση αναίρεσεως κατά της δικαστικής απόφασης του 2014. Με διάταξη της 22ας Οκτωβρίου 2015 στην υπόθεση C-530/14 P, Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας ⁽³⁾ («η διάταξη του 2015»), το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση αναίρεσεως της Επιτροπής και επικύρωσε τη δικαστική απόφαση του 2014. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα αιτήματα ακύρωσης που υπέβαλαν η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου ΑΕ, το καζίνο της Θεσσαλονίκης, το καζίνο του Μοντ Παρνές και η Athens Resort Casino ΑΕ Συμμετοχών κατά της τελικής απόφασης του 2011 είχαν καταστεί άνευ αντικειμένου και ότι παρείλκε πλέον η απόφασή επ' αυτών.
- (14) Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έπρεπε να εξετάσει εκ νέου το μέτρο και να εκδώσει νέα τελική απόφαση επ' αυτού.
- (15) Στις 14 Απριλίου 2017, το καζίνο του Λουτρακίου υπέβαλε νέα καταγγελία με την οποία ζητούσε από την Επιτροπή να εκδώσει νέα τελική απόφαση στην οποία να διαπιστώνει ότι το μέτρο αντιβαίνει στο άρθρο 108 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ και δεν συμβιβάζεται με την εσωτερική αγορά, και να διατάξει την ανάκτηση της ενίσχυσης.
- (16) Στις 17 Νοεμβρίου 2017, η Επιτροπή κοινοποίησε τη νέα καταγγελία στην Ελλάδα και την κάλεσε να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Απαντώντας σε αίτημα της Ελλάδας να της παρασχεθούν μεταφράσεις στα ελληνικά, η Επιτροπή απέστειλε εκ νέου τα έγγραφα στην ελληνική γλώσσα στις 20 Δεκεμβρίου 2017. Στις 26 Ιανουαρίου 2018, η Ελλάδα απάντησε στην Επιτροπή.

2. ΤΟ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΕΤΡΟ

2.1. Το μέτρο

- (17) Το εξεταζόμενο μέτρο είναι το σύστημα φόρων επί των εισιτηρίων των καζίνων στην Ελλάδα που ίσχυε μέχρι τον Νοέμβριο του 2012. Βάσει του εν λόγω συστήματος, οι φόροι που επιβάλλονταν επί των εισιτηρίων εισόδου στα καζίνα στην Ελλάδα διαφοροποιούνταν ανάλογα με αν το καζίνο ήταν δημόσιο ή ιδιωτικό.
- (18) Από το 1995, όλα τα καζίνα στην Ελλάδα οφείλουν να εισπράττουν 15 ευρώ ως εισιτήριο εισόδου από κάθε πελάτη. Εν συνεχεία, υποχρεούνται να αποδίδουν το 80 % του εν λόγω ποσού (12 ευρώ) στο ελληνικό Δημόσιο ως φόρο επί των εισιτηρίων εισόδου. Έχουν το δικαίωμα να παρακρατούν το εναπομένον 20 % του εισιτηρίου (3 ευρώ), το οποίο θεωρείται ότι συνιστά αμοιβή για την έκδοση του εισιτηρίου και την κάλυψη των εξόδων τους.
- (19) Εξαίρεση όσον αφορά το ύψος του εισιτηρίου εισόδου που επέβαλλαν τα καζίνα εφαρμόστηκε στην πράξη για τα καζίνα που ανήκουν στο κράτος («δημόσια καζίνα»), καθώς και για το ιδιωτικό καζίνο της Θεσσαλονίκης. Τα εν λόγω καζίνα υποχρεούνται να εισπράττουν 6 ευρώ ως εισιτήριο ανά πελάτη. Εν συνεχεία, υποχρεούνται να αποδίδουν το 80 % του εν λόγω ποσού (4,80 ευρώ) στο ελληνικό Δημόσιο ως φόρο επί των εισιτηρίων εισόδου. Έχουν το δικαίωμα να παρακρατούν το εναπομένον 20 % του εισιτηρίου (1,20 ευρώ), το οποίο θεωρείται ότι συνιστά αμοιβή για την έκδοση του εισιτηρίου και την κάλυψη των εξόδων τους.

⁽¹⁾ Απόφαση 2011/716/ΕΕ της Επιτροπής, της 24ης Μαΐου 2011, σχετικά με κρατική ενίσχυση σε ορισμένα ελληνικά καζίνα C 16/10 (πρώην NN 22/10, πρώην CP 318/09) την οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ελληνική Δημοκρατία (ΕΕ L 285 της 1.11.2011, σ. 25).

⁽²⁾ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπόθεση T-425/11, ECLI:EU:T:2014:768.

⁽³⁾ Διάταξη του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, υπόθεση C-530/14 P, ECLI:EU:C:2015:727.

- (20) Συνεπεία του μέτρου, τα ιδιωτικά καζίνα αποδίδουν στο Δημόσιο 12 ευρώ ανά εισερχόμενο πελάτη, ενώ τα δημόσια καζίνα και το καζίνο της Θεσσαλονίκης αποδίδουν στο Δημόσιο 4,80 ευρώ ανά εισερχόμενο πελάτη. Ο νόμος παρέχει επίσης τη δυνατότητα στα καζίνα να επιτρέπουν τη δωρεάν είσοδο πελατών υπό ορισμένες περιστάσεις, οπότε τα καζίνα υποχρεούνται ομοίως να καταβάλλουν στο κράτος φόρο εισόδου είτε 12 ευρώ είτε 4,80 ευρώ ανά εισερχόμενο πελάτη, παρά το γεγονός ότι δεν εισπράττουν εισιτήριο.

2.2. Οι συναφείς διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας

- (21) Πριν από το άνοιγμα της ελληνικής αγοράς καζίνων το 1994, λειτουργούσαν στην Ελλάδα μόνον τρία καζίνα, ήτοι το καζίνο του Μοντ Παρνές, το καζίνο της Κέρκυρας και το καζίνο της Ρόδου. Την εποχή εκείνη, τα καζίνα αυτά ήταν δημόσιες επιχειρήσεις και λειτουργούσαν ως κρατικές λέσχες του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού («ΕΟΤ») ⁽¹⁾. Το εισιτήριο εισόδου που επέβαλλαν τα καζίνα αυτά είχε καθοριστεί με αποφάσεις του γενικού γραμματέα του ΕΟΤ ⁽²⁾ σε 1 500 δραχμές (περίπου 4,50 ευρώ) ή 2 000 δραχμές (περίπου 6 ευρώ). Μετά την υιοθέτηση του ευρώ από την Ελλάδα το 2002, το ποσό των 6 ευρώ ορίστηκε ως το νόμιμο εισιτήριο για όλα τα δημόσια καζίνα.
- (22) Η ελληνική αγορά καζίνων άνοιξε το 1994, μετά την έκδοση του νόμου 2206/1994 ⁽³⁾, οπότε προστέθηκαν ξέι νέα ιδιωτικά καζίνα στα τρία υφιστάμενα δημόσια καζίνα. Το άρθρο 2 παράγραφος 10 του νόμου 2206/1994 προέβλεπε ότι η τιμή των εισιτηρίων εισόδου στα καζίνα ορισμένων περιοχών θα οριζόταν με υπουργική απόφαση, στην οποία θα καθοριζόταν επίσης το ποσοστό εισόδου για το ελληνικό Δημόσιο επί της τιμής του εισιτηρίου. Με υπουργική απόφαση ⁽⁴⁾ της 16ης Νοεμβρίου 1995 («η υπουργική απόφαση του 1995») του υπουργού Οικονομικών, καθορίστηκε ότι, από τις 15 Δεκεμβρίου 1995 και εντεύθεν, όλες οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης καζίνων βάσει του νόμου αριθ. 2206/1994 ⁽⁵⁾ πρέπει να εκδίδουν εισιτήριο εισόδου ύψους 5 000 δραχμών ⁽⁶⁾ (περίπου 15 ευρώ). Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση του 1995, οι επιχειρήσεις καζίνων υπόκειντο επίσης από τον νόμο στην υποχρέωση να παρακρατούν το 20 % της τιμής, το οποίο συμπεριλάμβανε τον ανάλογο ΦΠΑ, ως αμοιβή για την έκδοση εισιτηρίου και την κάλυψη δαπανών, ενώ το υπόλοιπο ποσό εθεωρείτο δικαίωμα του Δημοσίου ⁽⁷⁾. Η υπουργική απόφαση του 1995 προέβλεπε ότι τα καζίνα έχουν τη δυνατότητα να χορηγούν δωρεάν είσοδο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ⁽⁸⁾. Ακόμη και σε αυτές τις περιπτώσεις, το 80 % του νόμιμου εισιτηρίου έπρεπε να αποδίδεται από τα καζίνα στο Δημόσιο, παρά το γεγονός ότι τα καζίνα δεν εισέπρατταν το αντίτιμο του εισιτηρίου σε αυτές τις περιπτώσεις ⁽⁹⁾. Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση του 1995, η απόδοση από κάθε καζίνο των δικαιωμάτων του Δημοσίου έπρεπε να πραγματοποιείται σε μηνιαία βάση ⁽¹⁰⁾. Επίσης, η υπουργική απόφαση προέβλεπε συγκεκριμένες εκπτώσεις για εισιτήρια διάρκειας 15 ή 30 ημερών ⁽¹¹⁾. Μετά την υιοθέτηση του ευρώ από την Ελλάδα το 2002, το κανονικό νόμιμο αντίτιμο εισόδου στα καζίνα ορίστηκε σε 15 ευρώ.

⁽¹⁾ Τα τρία καζίνα λειτουργούσαν ως λέσχες του ΕΟΤ βάσει του νόμου 1624/1951, του διατάγματος 4109/1960 και του νόμου 2160/1993. Αργότερα, βάσει των νόμων 2636/1998 και 2837/2000, τον ΕΟΤ αντικατέστησε στην εκμετάλλευση των καζίνων της Κέρκυρας και του Μοντ Παρνές η Ελληνική Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ), πλήρους ιδιοκτησίας του ελληνικού Δημοσίου, μέχρι τη χορήγηση αδειών στα ως άνω δύο καζίνα δυνάμει του νόμου 3139/2003 (φορέας εκμετάλλευσης του καζίνου της Ρόδου ήταν ο ΕΟΤ μέχρι τη χορήγηση άδειας το 1996).

⁽²⁾ Συγκεκριμένα, οι αποφάσεις του γενικού γραμματέα του ΕΟΤ (που εκδόθηκαν σύμφωνα με το νόμο 1624/1951 και το διάταγμα 4109/1960) είναι οι εξής: απόφαση του ΕΟΤ 535633/21.11.1991 (για τον καθορισμό της τιμής του εισιτηρίου εισόδου στο καζίνο του Μοντ Παρνές στις 2 000 δραχμές)· απόφαση του ΕΟΤ 508049/24.3.1992 (για τον καθορισμό της τιμής του εισιτηρίου εισόδου στα καζίνα της Κέρκυρας και της Ρόδου στις 1 500 δραχμές)· απόφαση του ΕΟΤ 532691/24.11.1997 (για την αναπροσαρμογή της τιμής του εισιτηρίου εισόδου στο καζίνο της Κέρκυρας στις 2 000 δραχμές).

⁽³⁾ Νόμος 2206/1994 «Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία και έλεγχος των καζίνων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 62 - 20.4.1994.

⁽⁴⁾ Υπουργική απόφαση (Υ.Α) 1128269/1226/0015/ΠΟΛ.1292/16.11.1995 - ΦΕΚ 982/Β'/1995.

⁽⁵⁾ Παράγραφος 1 της υπουργικής απόφασης του 1995: «Στους εκμεταλλευτές Καζίνο (ν. 2206/1994) επιβάλλεται από 15 Δεκεμβρίου 1995 υποχρέωση έκδοσης εισιτηρίου εισόδου ανά άτομο σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στις επόμενες παραγράφους.»

⁽⁶⁾ Παράγραφος 5 της υπουργικής απόφασης του 1995: «Η αξία του εισιτηρίου για την είσοδο στο χώρο των «μηχανημάτων» ή των «τραπέζιών» ορίζεται ενιαία σε πέντε χιλιάδες (5 000) δραχμές.»

⁽⁷⁾ Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 7 της υπουργικής απόφασης του 1995 ορίζει τα εξής: «Από τη συνολική αξία του εισιτηρίου παρακρατείται ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20 %) από την επιχείρηση - Καζίνο, ως δικαίωμα διάθεσης και κάλυψης δαπανών, στο οποίο εμπεριέχεται ο επ' αυτού αναλογών ΦΠΑ, το υπόλοιπο δε ποσό αποτελεί το δικαίωμα του Δημοσίου.»

⁽⁸⁾ Η παράγραφος 6 της υπουργικής απόφασης του 1995 ορίζει τα εξής: «Σε περίπτωση εισόδου στο χώρο του Καζίνο προσώπων από τα οποία για λόγους επαγγελματικής προβολής ή κοινωνικής υποχρέωσης δεν εισπράττεται τίμημα, εκδίδονται εισιτήρια από ιδιαίτερη σειρά ή από ιδιαίτερο αθροιστή της φ.τ.μ. με την ένδειξη «ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ».»

⁽⁹⁾ Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 7 της υπουργικής απόφασης του 1995 ορίζει τα εξής: «Για τα εκδιδόμενα εισιτήρια σε πελάτες «ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ» αποδίδεται το δικαίωμα του Δημοσίου με βάση την καθοριζόμενη στην παράγραφο 5 της παρούσης αξία των εισιτηρίων της συγκεκριμένης ημέρας.»

⁽¹⁰⁾ Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 10 της υπουργικής απόφασης του 1995 ορίζει τα εξής: «Τα δικαιώματα του Δημοσίου αποδίδονται στην αρμόδια για τη φορολογία του εισοδήματος της επιχείρησης ΔΟΥ μέχρι τη δεκάτη ημέρα κάθε μηνός με την υποβολή δήλωσης που αφορά τις εισπράξεις δικαιωμάτων του αμέσως προηγούμενου μήνα.»

⁽¹¹⁾ Το πρώτο και το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 8 της υπουργικής απόφασης του 1995 ορίζουν τα εξής: «Κατ' αναλογίαν των αναφερομένων στις ανωτέρω παραγράφους 2 έως και 7, παρέχεται [στους εκμεταλλευτές καζίνων] η δυνατότητα έκδοσης θεωρημένων εισιτηρίων διάρκειας δεκαπέντε ή τριάντα συνεχών ημερών ή ενός ημερολογιακού μηνός, κατά περίπτωση. Επί της αξίας των ως άνω εισιτηρίων διάρκειας, παρέχεται έκπτωση ως εξής:

- α) Σαράντα τοις εκατό (40 %) επί της συνολικής αξίας δεκαπέντε εισιτηρίων ημερήσιας ισχύος, για τα «διαρκείας» δεκαπέντε ημερών. Σε περίπτωση έκδοσης των εισιτηρίων αυτών κατά ημερολογιακά δεκαπενθήμερα, το τελευταίο δεκαπενθήμερο εκάστου μηνός καλύπτει το διάστημα από την 16η ημέρα έως το τέλος του μήνα.
- β) Πενήντα τοις εκατό (50 %) επί της συνολικής αξίας τριάντα εισιτηρίων ημερήσιας ισχύος, για τα «διαρκείας» τριάντα ημερών ή ενός μηνός».

- (23) Μολονότι η εκμετάλλευση των καζίνων στην Ελλάδα διέπεται, εν γένει, από τον νόμο 2206/1994 και την υπουργική απόφαση του 1995, τα δημόσια ιδιοκτησίας καζίνα του Μοντ Παρνές, της Κέρκυρας και της Ρόδου είχαν εξαιρεθεί από την εφαρμογή του εν λόγω νόμου και της απόφασης του 1995 έως ότου τους χορηγηθεί άδεια εκμετάλλευσης από την Επιτροπή Καζίνων. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος 2160/1993 προέβλεπε ότι αυτά τα καζίνα θα συνέχιζαν να λειτουργούν ως λέσχες του ΕΟΤ, βάσει των σχετικών διατάξεων περί ΕΟΤ – ήτοι του νόμου 1624/1951 ⁽¹⁾, του νομοθετικού διατάγματος 4109/1960 ⁽²⁾ και του νόμου 2160/1993 ⁽³⁾. Συνεπεία αυτού, τα καζίνα του Μοντ Παρνές, της Κέρκυρας και της Ρόδου εξακολούθησαν να εφαρμόζουν εισιτήριο των 6 ευρώ.
- (24) Αντιθέτως, όλα τα νέα ιδιωτικά καζίνα που ιδρύθηκαν μετά την έκδοση του νόμου 2206/1994 συμμορφώθηκαν με την υπουργική απόφαση του 1995 και εφάρμοσαν την τιμή των 15 ευρώ για τα εισιτήρια εισόδου, με εξαίρεση το καζίνο της Θεσσαλονίκης. Το καζίνο της Θεσσαλονίκης, παρά το γεγονός ότι συστάθηκε και αδειοδοτήθηκε το 1995 δυνάμει του νόμου 2206/1994, εφάρμοζε το μειωμένο εισιτήριο των 6 ευρώ που ίσχυε για τα δημόσια καζίνα μέχρι τον Νοέμβριο του 2012, επικαλούμενο το νομοθετικό διάταγμα 2687/1953 ⁽⁴⁾, το οποίο προέβλεπε ότι επιχειρήσεις που ιδρύονται με επένδυση ξένων κεφαλαίων απολαύουν μεταχείρισης τουλάχιστον τόσο ευνοϊκής όσο αυτή που εφαρμόζεται σε άλλες ομοειδείς εγχώριες επιχειρήσεις ⁽⁵⁾. Η υποχρέωση απόδοσης στο Δημόσιο του 80 % της ονομαστικής αξίας των εισιτηρίων εισόδου εφαρμόζοταν στο καζίνο της Θεσσαλονίκης από την έκδοση της άδειάς του το 1995 ⁽⁶⁾.
- (25) Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, οι ειδικές διατάξεις που εφαρμόζονται στα δημόσια καζίνα που προϋπήρχαν του νόμου 2206/1994 θα πρέπει να θεωρηθούν εξαιρέσεις στην εφαρμογή των γενικών διατάξεων του νόμου 2206/1994 και της υπουργικής απόφασης του 1995. Συνεπώς, η υπουργική απόφαση του 1995 θεωρείται ότι δεν εφαρμόζοταν στα δημόσια καζίνα μέχρι την ημερομηνία αδειοδότησής τους βάσει του νόμου 2206/1994, είτε όσον αφορά το αντίτιμο του κανονικού εισιτηρίου εισόδου των 15 ευρώ, είτε όσον αφορά την υποχρέωση απόδοσης του 80 % του αντιτίμου αυτού στο Δημόσιο. Ωστόσο, καθώς η τιμή του εισιτηρίου εισόδου στα δημόσια καζίνα παρέμεινε κατ' εξαίρεση στο ύψος των 6 ευρώ με βάση τις ήδη ισχύουσες αποφάσεις του ΕΟΤ, οι οποίες εθεωρούντο ως ειδικές διατάξεις παρέκκλισης (προισχύουσα *lex specialis*) μη θιγόμενες από τις γενικές διατάξεις του νόμου 2206/1994 και της υπουργικής απόφασης του 1995, τα δημόσια καζίνα κατέβαλλαν μόνο το 80 % των 6 ευρώ. Οι αποφάσεις του ΕΟΤ εθεωρούντο μη εφαρμοστέες μόνον όταν τα καζίνα, μετά την ιδιωτικοποίησή τους, δεν ανήκαν πλέον πλήρως στο Δημόσιο. Μόνο μετά την ιδιωτικοποίησή τους άρχισαν τα συγκεκριμένα καζίνα να χρεώνουν το κανονικό εισιτήριο εισόδου στην τιμή των 15 ευρώ και είχαν την υποχρέωση απόδοσης του 80 % των 15 ευρώ ως δικαίωμα του Δημοσίου.
- (26) Άλλη εξαίρεση από την εφαρμογή των γενικών διατάξεων του νόμου 2206/1994 και της υπουργικής απόφασης του 1995 ίσχυε υπέρ του καζίνο του Μοντ Παρνές, μετά τη μερική ιδιωτικοποίησή του, βάσει του νόμου 3139/2003, ο οποίος όριζε ρητά ότι η τιμή του εισιτηρίου εισόδου στο καζίνο του Μοντ Παρνές παραμένει στα 6 ευρώ.
- (27) Το 2000, τον ΕΟΤ αντικατέστησε στην εκμετάλλευση των καζίνων του Μοντ Παρνές και της Κέρκυρας η Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα ΑΕ («ΕΤΑ»), η οποία ανήκει εξολοκλήρου στο ελληνικό Δημόσιο. Από τα τέλη του 2000 και μέχρι την αδειοδότηση των εν λόγω καζίνων βάσει του νόμου 2206/1994 το 2003, η ΕΤΑ άρχισε ⁽⁷⁾, οικειοθελώς στην αρχή και μετέπειτα δυνάμει του άρθρου 24 του νόμου 2919/2001, να προσαρμόζεται βαθμιαία προς τις οριζόμενες από τον νόμο 2206/1994 υποχρεώσεις των καζίνων, ώστε να προετοιμάσει αυτές τις δύο πρώην λέσχες ιδιοκτησίας του Δημοσίου για την πλήρη αδειοδότησή τους ως καζίνων και την ιδιωτικοποίησή τους. Στη διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου, η ΕΤΑ απέδιδε στο Δημόσιο το 80 % των εισιτηρίων εισόδου των 6 ευρώ που εισέπρατταν τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Κέρκυρας. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν στην Επιτροπή, δεν έχει εκδοθεί νέα υπουργική απόφαση, και το καζίνο της Κέρκυρας εξακολούθησε να χρεώνει εισιτήριο 6 ευρώ μέχρι την ιδιωτικοποίησή του τον Αύγουστο του 2010 ⁽⁸⁾, οπότε άρχισε να εφαρμόζει την τιμή εισιτηρίου των 15 ευρώ.

⁽¹⁾ Νόμος 1624/1951 «Περί κυρώσεως, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Α.Ν. 1565/1950 “περί συστάσεως Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού”», ΦΕΚ 7 - 8.1.1951.

⁽²⁾ Νομοθετικό διάταγμα 4109/1960 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της περί Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού Νομοθεσίας και άλλων τινών διατάξεων», ΦΕΚ 153 - 29.9.1960.

⁽³⁾ Νόμος 2160/1993 «Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 118 - 19.7.1993.

⁽⁴⁾ Νομοθετικό διάταγμα 2687/1953 «Περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού», ΦΕΚ 317 - 10.11.1953.

⁽⁵⁾ Το καζίνο της Θεσσαλονίκης ορίστηκε ότι υπάγεται στις διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος 2687/1953 σύμφωνα με το Π.Δ. 290/1995 («Έγκριση εισαγωγής κεφαλαίων από το εξωτερικό βάσει του Ν.Δ. 2687/1953 από την Εταιρεία «HYATT REGENCY ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ) ΑΕ», ΦΕΚ 163 - 9.8.1995), με το οποίο εξομοιώθηκε με τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Κέρκυρας.

⁽⁶⁾ Βλέπε παραγράφους 16, 17 και 18 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁷⁾ Το καζίνο του Μοντ Παρνές εκμεταλλευόταν η Ελληνικό Καζίνο Πάρνηθας ΑΕ (ΕΚΠ) που ιδρύθηκε το 2001 ως θυγατρική της ΕΤΑ, εταιρείας πλήρως ελεγχόμενης από το ελληνικό Δημόσιο.

⁽⁸⁾ Σύμφωνα με πληροφορίες που διαβίβασαν οι ελληνικές αρχές κατά την επίσημη διαδικασία έρευνας, το καζίνο της Κέρκυρας ιδιωτικοποιήθηκε στις 30 Αυγούστου 2010 με την πώληση, με διεθνή πλειοδοτικό διαγωνισμό, του 100 % των μετοχών στην εταιρεία Ελληνικό Καζίνο Κέρκυρας ΑΕ (ΕΚΚ) στην V&T Corfu Casino ΑΕ, η οποία είχε συσταθεί από το πλειοδοτήσαν επιχειρηματικό σχήμα Vivere Entertainment Commercial & Holding SA - Theros International Gaming INC. Η ΕΚΚ είχε συσταθεί το 2001 ως θυγατρική της ΕΤΑ.

- (28) Για το καζίνο της Ρόδου, η σύμφωνα με το νόμο 2206/1994 άδεια εκμετάλλευσης εκδόθηκε το 1996 ⁽¹⁾. Ωστόσο, το καζίνο εξακολούθησε μέχρι το 1999 να εφαρμόζει τη μειωμένη τιμή εισιτηρίου και στράφηκε στην τιμή των 15 ευρώ μόνο μετά την ιδιωτικοποίησή του τον Απρίλιο του 1999.
- (29) Τον Νοέμβριο του 2012, η Ελλάδα θέσπισε νέα νομοθεσία ⁽²⁾, που προέβλεπε τον καθορισμό γενικού ενιαίου εισιτηρίου εισόδου για όλα τα καζίνα, δημόσια και ιδιωτικά, ύψους 6 ευρώ, και συγχρόνως την υποχρέωση για όλα τα καζίνα να παρακρατούν το 20 % (1,20 ευρώ) της τιμής εισόδου ως τέλος για την έκδοση εισιτηρίου και την κάλυψη των εξόδων τους και να αποδίδουν στο κράτος κάθε μήνα το υπόλοιπο 80 % (4,80 ευρώ) της τιμής εισόδου, που αποτελεί δικαίωμα του Δημοσίου. Η Ελλάδα επιβεβαίωσε ότι η εν λόγω νομοθεσία εξακολουθεί να ισχύει σήμερα.

3. ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

- (30) Η Επιτροπή κίνησε την επίσημη διαδικασία έρευνας που προβλέπεται στο άρθρο 108 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, διατυπώνοντας αμφιβολίες όσον αφορά τη διακριτική φορολογική μεταχείριση υπέρ διαφόρων κατονομαζόμενων καζίνων στην Ελλάδα, στα οποία παρέχεται πλεονέκτημα φορολόγησης ευνοϊκότερης από αυτήν στην οποία υπόκεινται τα υπόλοιπα καζίνα της χώρας.
- (31) Η Επιτροπή θεώρησε ότι το προσβαλλόμενο μέτρο απέκλινε από τις γενικές διατάξεις της ελληνικής έννομης τάξης περί καθορισμού του κανονικού επιπέδου επιβαρύνσεων στην τιμή των εισιτηρίων στα καζίνα και ότι, συνεπώς, βελτίωνε την ανταγωνιστική θέση των αποδεκτών.
- (32) Η Επιτροπή παρατήρησε ότι το προσβαλλόμενο μέτρο φαινόταν να συνιστά απώλεια δημοσίων πόρων για το ελληνικό κράτος και ότι παρείχε πλεονέκτημα στα καζίνα με εισιτήριο χαμηλότερης αξίας. Απαντώντας στο εγχείρημα των ελληνικών αρχών ότι ο άμεσα ωφελούμενος από τη χαμηλότερη τιμή των εισιτηρίων εισόδου είναι ο πελάτης, η Επιτροπή παρατήρησε ότι οι παρεχόμενες σε καταναλωτές επιδοτήσεις μπορούν να συνιστούν κρατική ενίσχυση σε επιχειρήσεις, εάν για την επιδότηση τίθεται ως όρος η χρήση συγκεκριμένου προϊόντος ή υπηρεσίας από δεδομένη επιχείρηση ⁽³⁾.
- (33) Η Επιτροπή παρατήρησε επίσης ότι, κατά τα φαινόμενα, το επίπεδο της φορολόγησης δεν καθοριζόταν ανάλογα με τις συνθήκες του εκάστοτε καζίνου ⁽⁴⁾ και κατέληξε στο προσωρινό συμπέρασμα ότι το μέτρο ήταν επιλεκτικό ⁽⁵⁾.
- (34) Η Επιτροπή έκρινε ότι το προσβαλλόμενο μέτρο μπορούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των καζίνων στην Ελλάδα, όπως και τον ανταγωνισμό στην αγορά εξαγοράς ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Η Επιτροπή επεσήμανε ότι σεβόταν μεν πλήρως το δικαίωμα των κρατών μελών να ρυθμίζουν τα τυχερά παιχνίδια στην επικράτειά τους τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, αλλά ότι δεν μπορούσε να δεχτεί ότι με αυτά τα εγχειρήματα αποκλείεται το ενδεχόμενο να έχει το επίμαχο μέτρο οποιοδήποτε αποτέλεσμα νόθευσης του ανταγωνισμού ή επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών. Οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης στον συγκεκριμένο τομέα συχνά ήταν διεθνείς ξενοδοχειακοί όμιλοι των οποίων οι επενδυτικές αποφάσεις θα μπορούσαν να επηρεαστούν από το μέτρο και, πράγματι, τα καζίνα θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως δέλεαρ για να προσελκύσουν τουρίστες στην Ελλάδα. Έτσι, η Επιτροπή συμπέρανε ότι το μέτρο ήταν ικανό να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών ⁽⁶⁾.
- (35) Η Επιτροπή κατέληξε στο προσωρινό συμπέρασμα ότι το μέτρο συνιστούσε παράνομη ενίσχυση, διότι είχε τεθεί σε εφαρμογή από τις ελληνικές αρχές χωρίς την προηγούμενη έγκριση της Επιτροπής, και ότι επομένως ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 του διαδικαστικού κανονισμού που ίσχυε τότε (κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου ⁽⁷⁾) όσον αφορά την ανάκτηση ⁽⁸⁾.
- (36) Η Επιτροπή δεν διαπίστωσε λόγους στους οποίους θα μπορούσε να βασιστεί για να θεωρήσει το προσβαλλόμενο μέτρο συμβιβασίμο με την εσωτερική αγορά, εφόσον η Επιτροπή έκρινε ότι το μέτρο αυτό συνιστά αδικαιολόγητη ενίσχυση λειτουργίας προς τα ωφελούμενα καζίνα ⁽⁹⁾.
- (37) Τέλος, η Επιτροπή παρατήρησε ότι, εάν επιβεβαιώνονταν οι υποψίες της ότι το μέτρο περιέχει ασυμβίβαστη κρατική ενίσχυση, τότε, βάσει του άρθρου 14 παράγραφος 1 του διαδικαστικού κανονισμού, θα ήταν υποχρεωμένη να διατάξει την Ελλάδα να ανακτήσει την ενίσχυση από τους αποδέκτες της, εκτός αν αυτό αντίκειτο σε γενική αρχή του δικαίου ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ Δυνάμει της υπουργικής απόφασης Τ/633/29.5.1996.

⁽²⁾ Νόμος 4093/2012, ΦΕΚ Ι 222 της 12ης Νοεμβρίου 2012.

⁽³⁾ Βλέπε παραγράφους 19-23 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁴⁾ Βλέπε παραγράφους 26, 27, 28 και 37 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁵⁾ Βλέπε παραγράφους 24-29 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁶⁾ Βλέπε παραγράφους 30, 31 και 32 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁷⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ L 83 της 27.3.1999, σ. 1).

⁽⁸⁾ Βλέπε παραγράφους 34 και 35 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽⁹⁾ Βλέπε παραγράφους 36, 37 και 38 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

⁽¹⁰⁾ Βλέπε παραγράφους 39 και 40 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

4. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΤΡΙΤΩΝ

- (38) Κατά τη διάρκεια της επίσημης διαδικασίας έρευνας, η Επιτροπή έλαβε παρατηρήσεις από την Ελλάδα, το καζίνο του Μοντ Παρνές, το καζίνο της Θεσσαλονίκης και το καζίνο του Λουτρακίου.

4.1. Παρατηρήσεις της Ελλάδας και των καζίνων του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης

- (39) Επειδή οι παρατηρήσεις που υπέβαλε ο εκπρόσωπος των ωφελούμενων καζίνων του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης είναι κατ' ουσία ταυτόσημες με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν οι ελληνικές αρχές, συνοψίζονται από κοινού στην παρούσα ενότητα.
- (40) Τόσο η Ελλάδα όσο και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης αμφισβητούν την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης με την αιτιολογία ότι δεν υπάρχει κανένα διαφυγόν έσοδο για το Δημόσιο ή, ακόμη κι εάν υπάρχει, τότε δεν προκύπτει κανένα πλεονέκτημα για τα καζίνα.
- (41) Οι ελληνικές αρχές προβάλλουν το επιχείρημα ότι η διαφοροποίηση των τιμών εισιτηρίου αποτελεί αποκλειστικό θέμα ρύθμισης των τιμών, διότι ο εισπραττόμενος φόρος αποτελεί ενιαίο ποσοστό της αντίστοιχης αξίας του αντίτιμου των εκδιδόμενων εισιτηρίων εισόδου.
- (42) Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, σκοπός του καθορισμού της τιμής του εισιτηρίου εισόδου και της απόδοσης στο Δημόσιο δεν είναι να δημιουργηθούν κρατικά έσοδα αλλά να αποθαρρυνθεί η συμμετοχή στα τυχερά παιχνίδια προσώπων προερχόμενων από χαμηλές εισοδηματικές τάξεις. Το γεγονός ότι η πρακτική επιβολής εισιτηρίων εισόδου αποφέρει επίσης έσοδα στο Δημόσιο δεν αλλοιώνει τη φύση της ως μέτρου ελέγχου. Επομένως, η επιβολή εισιτηρίου εισόδου συγκεκριμένης αξίας στους πελάτες των καζίνων που εισέρχονται στους χώρους τυχερών παιχνιδιών των καζίνων θεωρείται από τις ελληνικές αρχές ότι συνιστά επαχθές μέτρο διοικητικού ελέγχου, το οποίο, όμως, στερείται φορολογικού χαρακτήρα και δεν μπορεί να θεωρηθεί φορολογική επιβάρυνση σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 4027/1998 του Συμβουλίου της Επικρατείας (του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου της Ελλάδας).
- (43) Όσον αφορά τις διαφορές στο αντίτιμο των εισιτηρίων μεταξύ διαφόρων καζίνων, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των διαφόρων καζίνων είναι διαφορετικές και μη συγκρίσιμες. Οι ελληνικές αρχές ισχυρίζονται ότι η διάκριση στις χρεώσεις δικαιολογείται από λόγους δημόσιας πολιτικής, καθώς και από το ότι «οι συνθήκες κάθε επιμέρους καζίνο δικαιολογούν και συμβιβάζονται πλήρως με τη διαφορετική ρύθμιση του εισιτηρίου μεταξύ των καζίνων που βρίσκονται πλησίον μεγάλων αστικών κέντρων [...] και αυτών της επαρχίας [...] που κατοικείται κυρίως από αγροτικούς πληθυσμούς, χαμηλότερου στην πλειοψηφία τους εισοδηματικού και μορφωτικού επιπέδου, οι οποίοι χρήζουν μεγαλύτερης αποθάρρυνσης από τη συμμετοχή τους στα τυχερά παίγνια, από τους κατοίκους των αστικών περιοχών».
- (44) Σχετικά με την παρατήρηση της καταγγέλλουσας (καζίνο του Λουτρακίου) ότι η τιμή των εισιτηρίων εισόδου στο καζίνο της Κέρκυρας τροποποιήθηκε από 6 ευρώ σε 15 ευρώ όταν το καζίνο αυτό ιδιωτικοποιήθηκε το 2010, οι ελληνικές αρχές απαντούν ότι λόγω της απομακρυσμένης γεωγραφικής θέσης της νήσου Κέρκυρας, το καζίνο αυτό δεν είναι ανταγωνιστικό σε σύγκριση με όλα τα άλλα ελληνικά καζίνα (συνεπώς δεν νοθεύεται ο ανταγωνισμός). Οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν περαιτέρω ότι είναι επιτακτικής σημασίας να καθίσταται η τιμή του εισιτηρίου αποθαρρυντική, για λόγους προστασίας των κατοίκων της Κέρκυρας, επειδή η μεταβολή των όρων λειτουργίας του καζίνο μετά την ιδιωτικοποίησή του θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε θεαματική αύξηση των ωρών λειτουργίας, των δραστηριοτήτων του γενικότερα και της ελκυστικότητάς του.
- (45) Οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης υποστηρίζουν ότι, ακόμη και αν υπήρχε πλεονέκτημα για τα καζίνα με χαμηλότερο εισιτήριο (επειδή προσελκύουν περισσότερους πελάτες), τότε βάσει του ίδιου σκεπτικού δεν υπάρχει απώλεια πόρων για το Δημόσιο. Επίσης, δεν είναι βέβαιο ότι με υψηλότερη τιμή εισιτηρίου οι εν λόγω εικαζόμενοι αποδέκτες θα παρήγαγαν περισσότερα έσοδα για το Δημόσιο και άρα ο ισχυρισμός περί απώλειας εσόδων είναι υποθετικός. Οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης επισημαίνουν επίσης ότι το όφελος από τη χαμηλότερη τιμή των εισιτηρίων εισόδου προσπορίζεται ο πελάτης και ότι το ποσοστό της αξίας του εισιτηρίου που παρακρατεί το καζίνο αντιπροσωπεύει υψηλότερο ποσό στα καζίνα με εισιτήριο 15 ευρώ, το οποίο αποτελεί, επομένως, δικό τους όφελος.
- (46) Επίσης, οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης υποστηρίζουν ότι δεν επηρεάζεται ο ανταγωνισμός/το εμπόριο με βάση το σκεπτικό ότι κάθε καζίνο εξυπηρετεί μια τοπική αγορά. Αμφισβητούν τη δυνατότητα ασκήσεως ανταγωνισμού με άλλες μορφές τυχερών παιχνιδιών, όπως αναφέρεται στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας, σημειώνοντας ότι επί του παρόντος στην Ελλάδα απαγορεύεται η προσφορά τυχερών παιχνιδιών μέσω του διαδικτύου.
- (47) Οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης ισχυρίζονται επίσης ότι ακόμη και αν θεωρηθεί ότι το μειωμένης τιμής εισιτήριο των 6 ευρώ μπορούσε ή μπορεί να επηρεάσει την απόφαση μιας αλλοδαπής επιχείρησης να επενδύσει σε επιχείρηση καζίνο στην Ελλάδα, η αλλοδαπή επιχείρηση θα μπορούσε σε κάθε περίπτωση να κάνει χρήση του νομοθετικού διατάγματος 2687/1953, όπως έκανε και η εταιρεία Hyatt Regency Ξενοδοχειακή και Τουριστική (Θεσσαλονίκη) ΑΕ στην περίπτωση του καζίνο της Θεσσαλονίκης.

- (48) Σχετικά με τους ισχυρισμούς της καταγγέλλουσας ότι οι αποδέκτες έχουν τη δυνατότητα να χορηγούν δωρεάν εισόδο, ενώ παράλληλα έχουν την υποχρέωση να αποδίδουν το 80 % του εισιτηρίου, γεγονός που συνεπώς καταδεικνύει σαφέστατα ότι το μέτρο έχει χαρακτήρα ενίσχυσης, οι ελληνικές αρχές ισχυρίζονται ότι η πρακτική αυτή συνιστά «εξάιρεση», αφενός, διότι τα καζίνα φέρονται να κάνουν χρήση της εξάιρεσης αυτής για να προσφέρουν δωρεάν εισόδο (τιμής ένεκεν) κυρίως σε επισήμους ή σε διάσημους πελάτες και, αφετέρου, διότι η πρακτική αυτή είναι αντίθετη με τη φορολογική νομοθεσία (νόμος 2238/1994), επειδή η δαπάνη απόδοσης στο κράτος του 80 % της τιμής του εισιτηρίου από τους ίδιους πόρους δεν αναγνωρίζεται ως παραγωγική δαπάνη και δεν μπορεί να εκπέσει από τα έσοδα της επιχείρησης (πράγμα που θα επέσειε στην επιχείρηση που εφαρμόζει τέτοια πρακτική σημαντικές φορολογικές επιβαρύνσεις).
- (49) Οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης εφιστούν περαιτέρω την προσοχή της Επιτροπής σε ορισμένες άλλες διαφορές μεταξύ των καζίνων ως προς διάφορα φορολογικά/κανονιστικά μέτρα. Έτσι, οι διαφορές αυτές, οι οποίες υποτίθεται ότι ευνοούν το καζίνο του Λουτρακίου (την καταγγέλλουσα) αντισταθμίζουν τα πλεονεκτήματα που απολαμβάνουν οι αποδέκτες λόγω της χαμηλότερης τιμής των εισιτηρίων εισόδου. Το κύριο μέτρο που επικαλούνται στο πλαίσιο αυτό είναι ότι κάθε καζίνο καταβάλλει ποσοστό των ετήσιων ακαθάριστων κερδών του στο κράτος, βάσει όμως του νόμου το ποσοστό είναι χαμηλότερο για το καζίνο του Λουτρακίου απ' ό, τι για τα άλλα. Επί του σημείου αυτού, ωστόσο, η Επιτροπή παρατηρεί, πρώτον, ότι αυτά τα άλλα μέτρα που επικαλούνται οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης, εάν υπάρχουν, συνιστούν ενδεχομένως αυτοτελές μέτρο ενίσχυσης υπέρ του καζίνου του Λουτρακίου, εφόσον πληρούνται όλοι οι όροι που προβλέπονται στο εφαρμοστέο δίκαιο της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων. Σε κάθε περίπτωση, τα μέτρα αυτά είναι διακριτά από το υπό εξέταση μέτρο και, συνεπώς, δεν καλύπτονται από την παρούσα απόφαση.
- (50) Οι ελληνικές αρχές και τα καζίνα του Μοντ Παρνές και της Θεσσαλονίκης δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις σχετικά με το συμβιβασμό και τη νομιμότητα της ενίσχυσης.
- (51) Απαντώντας στην υποβολή νέας καταγγελίας από την καταγγέλλουσα στις 14 Απριλίου 2017 και, πιο συγκεκριμένα, στον ισχυρισμό της ότι η μεγαλύτερη ελκυστικότητα των ωφελούμενων καζίνων, συνεπεία του χαμηλότερου εισιτηρίου εισόδου και της εκτεταμένης πρακτικής χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων, είχε ως αποτέλεσμα εκτροπή της ζήτησης και αύξηση των συνολικών εσόδων και, ως εκ τούτου, παρείχε πλεονέκτημα στα καζίνα αυτά [βλέπε παρακάτω αιτιολογική σκέψη (56)], οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν ότι η αύξηση των συνολικών εσόδων των καζίνων αυτών δεν σχετίζεται ούτε με το χαμηλότερο εισιτήριο εισόδου ούτε με τη χορήγηση δωρεάν εισιτηρίων.

4.2. Παρατηρήσεις του καζίνου του Λουτρακίου

- (52) Το καζίνο του Λουτρακίου υποστηρίζει ότι τα μέτρα που προβλέπουν οι εθνικές νομοθετικές διατάξεις συνιστούν φορολογική διάκριση υπέρ ορισμένων καζίνων, εφόσον η υποχρέωση απόδοσης στο Δημόσιο του ενιαίου δικαιώματος 80 % επί του εισιτηρίου εισόδου στα καζίνα εφαρμόζεται σε διαφορετική φορολογική βάση, δηλαδή στις δύο διαφορετικές τιμές εισιτηρίων που έχει ορίσει το Δημόσιο. Επειδή το εισιτήριο εισόδου στα ωφελούμενα από το μέτρο καζίνα είναι σημαντικά χαμηλότερο από το εισιτήριο των άλλων καζίνων (ήτοι 6 ευρώ αντί 15 ευρώ), τούτο συνιστά απώλεια εσόδων για το Δημόσιο και άρα ισοδυναμεί με κρατική ενίσχυση, εξαιτίας της δημιουργούμενης νόθευσης του ανταγωνισμού.
- (53) Το καζίνο του Λουτρακίου υποστηρίζει περαιτέρω ότι το μέτρο δεν δικαιολογείται αντικειμενικά, διότι η επιβολή εισιτηρίου χαμηλότερης τιμής στα ωφελούμενα καζίνα είναι στην πραγματικότητα αντίθετη προς τον κοινωνικό σκοπό και προς τους λόγους και τα χαρακτηριστικά που δικαιολογούν τον καθορισμό τιμής των εισιτηρίων εισόδου στα καζίνα, όπως αυτά περιγράφονται στην υπ' αριθ. 4027/1998 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το καζίνο του Λουτρακίου διατείνεται ότι δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί εύλογα ότι ο διοικητικός έλεγχος και η κοινωνική προστασία θα μπορούσαν να επιτευχθούν με διαφορετικές τιμές εισιτηρίων εισόδου, συγκεκριμένα με εισιτήριο των 6 ευρώ στο καζίνο του Μοντ Παρνές, το οποίο απέχει περί τα 20 χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας, ενώ στο καζίνο του Λουτρακίου, το οποίο απέχει περίπου 85 χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας, το εισιτήριο είναι 15 ευρώ, ή, αντίστοιχα, ομοίως με εισιτήριο των 6 ευρώ στο καζίνο της Θεσσαλονίκης, μόλις περίπου 8 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης της Θεσσαλονίκης, ενώ στο καζίνο της Χαλκιδικής, περίπου 120 χιλιόμετρα από το κέντρο της Θεσσαλονίκης, το εισιτήριο είναι 15 ευρώ.
- (54) Το καζίνο του Λουτρακίου παρατηρεί ότι, μολονότι η Ελλάδα είχε προηγουμένως υποστηρίξει ότι η μειωμένη τιμή των εισιτηρίων εισόδου των 6 ευρώ δικαιολογείται λαμβανομένων υπόψη των ειδικών συνθηκών που ισχύουν για καθένα από τα ωφελούμενα καζίνα, συνθηκών που σχετίζονται κυρίως με τη γεωγραφική θέση κάθε καζίνου (η οποία προσδιορίζει ορισμένες οικονομικές, κοινωνικές, δημογραφικές και άλλες ιδιαιτερότητες), παρά ταύτα, τον Αύγουστο του 2010, το καζίνο της Κέρκυρας άλλαξε την τιμή του εισιτηρίου σε 15 ευρώ ταυτόχρονα με την ιδιωτικοποίησή του, χωρίς καμία εξήγηση των λόγων για τους οποίους δεν ίσχυαν πλέον οι προαναφερόμενες ειδικές συνθήκες.
- (55) Όσον αφορά τα χωριστά μέτρα που επικαλούνται η Ελλάδα και το καζίνο του Μοντ Παρνές, τα οποία υποτίθεται ότι ευνοούν το καζίνο του Λουτρακίου (κυρίως ότι το καζίνο του Λουτρακίου πληρώνει στο Δημόσιο χαμηλότερο ποσοστό των ετήσιων ακαθάριστων κερδών του σε σύγκριση με άλλα καζίνα), το καζίνο του Λουτρακίου υποστηρίζει ότι στην πράξη έχει καταβάλει το ίδιο ποσό με τους ανταγωνιστές του βάσει χωριστής συμφωνίας με τις αρχές.

- (56) Στις νέες παρατηρήσεις του της 14ης Απριλίου 2017, μετά την ακύρωση της τελικής απόφασης του 2011 της Επιτροπής από το Γενικό Δικαστήριο, το καζίνο του Λουτρακίου τονίζει ότι το πλεονέκτημα που προσπορίζει το επίμαχο μέτρο συνίσταται στη μεγαλύτερη ελκυστικότητα των ωφελούμενων καζίνων, καθώς και στην προκύπτουσα διόγκωση των συνολικών εσόδων των ωφελούμενων. Σύμφωνα με το καζίνο του Λουτρακίου, η Επιτροπή θα πρέπει να αναγνωρίσει την ύπαρξη τέτοιου πλεονεκτήματος και να εκδώσει νέα τελική απόφαση στην οποία να διαπιστώνει ότι το εν λόγω μέτρο έχει προσπορίσει τέτοιο πλεονέκτημα στους αποδέκτες, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των πληροφοριών που υπέβαλαν οι ελληνικές αρχές κατά τη διάρκεια της διαδικασίας πριν από την τελική απόφαση του 2011.
- (57) Πέραν αυτού, το καζίνο του Λουτρακίου υποστηρίζει ότι η εκτεταμένη πρακτική των ωφελούμενων καζίνων να χορηγούν δωρεάν εισιτήρια συνιστά ανεξάρτητο, τρίτο στοιχείο του πλεονεκτήματος που έχουν αποκομίσει. Σχετικά με το στοιχείο αυτό, το καζίνο του Λουτρακίου ζητεί από την Επιτροπή να παράσχει όλες τις πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για να διαπιστωθεί ότι η πρακτική της χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων ήταν συνήθης και εκτεταμένη και ότι υπερέβαινε τους στόχους της εξαίρεσης που προβλέπεται στην υπουργική απόφαση του 1995.
- (58) Το καζίνο του Λουτρακίου υποστηρίζει ότι το μέτρο πληροί επίσης τα λοιπά κριτήρια για τις κρατικές ενισχύσεις και ότι δεν είναι συμβίβαστο με την εσωτερική αγορά και ότι, ως εκ τούτου, η Επιτροπή θα πρέπει να εκδώσει νέα τελική απόφαση στην οποία να διαπιστώνει ότι το μέτρο τέθηκε παράνομα σε εφαρμογή κατά παράβαση του άρθρου 108 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ και να διατάσσει την ανάκτηση του πλεονεκτήματος.

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

- (59) Σύμφωνα με το άρθρο 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή της παροχής ορισμένων αγαθών είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Για να χαρακτηριστεί ένα μέτρο ως ενίσχυση κατά την έννοια της διάταξης αυτής, πρέπει να πληρούνται όλοι οι προβλεπόμενοι όροι της ανωτέρω διάταξης. Πρώτον, πρέπει να πρόκειται για κρατική παρέμβαση ή παρέμβαση μέσω κρατικών πόρων. Δεύτερον, η παρέμβαση αυτή πρέπει να μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Τρίτον, πρέπει να χορηγεί επιλεκτικό πλεονέκτημα στον δικαιούχο. Τέταρτον, πρέπει να νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό ⁽¹⁾.
- (60) Όσον αφορά τον τρίτο όρο για τη διαπίστωση ενίσχυσης, γίνεται διάκριση μεταξύ των όρων που αφορούν το πλεονέκτημα και εκείνων που αφορούν τον επιλεκτικό χαρακτήρα, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κρατική ενίσχυση δεν συνιστά κάθε κρατικό μέτρο που παρέχει πλεονέκτημα (ήτοι βελτιώνει την καθαρή οικονομική θέση μιας επιχείρησης), αλλά μόνο το μέτρο εκείνο το οποίο παρέχει τέτοιο πλεονέκτημα με επιλεκτικό τρόπο σε ορισμένες επιχειρήσεις ή σε ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων ή σε ορισμένους οικονομικούς τομείς ⁽²⁾.
- (61) Πλεονέκτημα είναι κάθε οικονομικό όφελος το οποίο δεν θα μπορούσε να αποκομίσει επιχείρηση υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς, δηλαδή χωρίς κρατική παρέμβαση ⁽³⁾. Αυτό που έχει σημασία είναι μόνον το αποτέλεσμα του μέτρου στην επιχείρηση και όχι η αιτία ούτε ο στόχος της κρατικής παρέμβασης ⁽⁴⁾. Κάθε φορά που η οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης βελτιώνεται συνεπεία κρατικής παρέμβασης υπό όρους που διαφέρουν από τις κανονικές συνθήκες της αγοράς, υφίσταται πλεονέκτημα. Για την αξιολόγηση του πλεονεκτήματος αυτού, θα πρέπει να συγκριθεί η οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η επιχείρηση μετά τη λήψη του μέτρου με την οικονομική κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν εάν δεν είχε ληφθεί το μέτρο ⁽⁴⁾. Καθώς αυτό που έχει σημασία είναι μόνον το αποτέλεσμα του μέτρου στην επιχείρηση, δεν έχει σημασία εάν το πλεονέκτημα είναι υποχρεωτικό για την επιχείρηση από την άποψη ότι η επιχείρηση δεν θα μπορούσε να το αποφύγει ή να αρνηθεί ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-20/15 P και C-21/15 P, Επιτροπή κατά World Duty Free Group, ECLI:EU:C:2016:981, σκέψη 53, και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

⁽²⁾ Βλέπε υποθέσεις C-20/15 P και C-21/15 P, Επιτροπή κατά World Duty Free Group, ECLI:EU:C:2016:981 σκέψη 56, και υπόθεση C-6/12, P Oy, ECLI:EU:C:2013:525, σκέψη 18.

⁽³⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1996, SFEE και λοιποί, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, σκέψη 60· απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Απριλίου 1999, Ισπανία κατά Επιτροπής, C-342/96, ECLI:EU:C:1999:210, σκέψη 41.

⁽⁴⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 1974, Ιταλία κατά Επιτροπής, 173/73, ECLI:EU:C:1974:71, σκέψη 13.

⁽⁵⁾ Απόφαση 2004/339/ΕΚ της Επιτροπής, της 15ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε η Ιταλία υπέρ της RAI SpA (EE L 119 της 23.4.2004, σ. 1), αιτιολογική σκέψη 69· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Fennelly, της 26ης Νοεμβρίου 1998, Γαλλία κατά Επιτροπής, υπόθεση C-251/97, ECLI:EU:C:1998:572, σκέψη 26.

- (62) Ούτε η ακριβής μορφή του μέτρου έχει σημασία για να καθοριστεί κατά πόσον αυτό παρέχει πλεονέκτημα στην επιχείρηση ⁽¹⁾. Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης δεν περιλαμβάνει μόνο τη χορήγηση θετικών οικονομικών πλεονεκτημάτων, αλλά και την ελάφρυνση από οικονομικές επιβαρύνσεις, η οποία μπορεί επίσης να αποτελέσει πλεονέκτημα. Η ελάφρυνση από οικονομικές επιβαρύνσεις είναι μια ευρεία κατηγορία, που περιλαμβάνει οποιαδήποτε μείωση των επιβαρύνσεων που βαρύνουν κανονικά τον προϋπολογισμό μιας επιχείρησης ⁽²⁾. Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται όλες οι περιπτώσεις στις οποίες οι οικονομικοί φορείς απαλλάσσονται από το εγγενές κόστος των οικονομικών δραστηριοτήτων τους ⁽³⁾.
- (63) Στην απόφαση του 2014, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η διαφοροποιημένη φορολόγηση των εισιτηρίων εισόδου στα δημόσια και ιδιωτικά καζίνα στην Ελλάδα δεν συνιστά μείωση του φόρου προς όφελος των δημοσίων καζίνων που να δημιουργεί πλεονέκτημα για τους σκοπούς του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, «από το επίμαχο μέτρο προκύπτει ότι τα ποσά που αποδίδουν τα καζίνα στο Δημόσιο, ως δικαιώματα αυτού επί της τιμής του εισιτηρίου, είναι ευθέως ανάλογα των ποσών που εισπράττουν από τα εισιτήρια. Ως εκ τούτου, [...] το υπό εξέταση μέτρο δεν ισοδυναμεί με μείωση της φορολογικής βάσεως, διότι τα ποσά τα οποία αποδίδει κάθε καζίνο αντιστοιχούν στο 80 % του συνόλου των εισπράξεών του από τα εισιτήρια. [...] [Κ]ατά το μέτρο που η επιβάρυνση με συντελεστή 80 %, την οποία αποδίδουν στο Δημόσιο όλα τα καζίνα, υπολογίζεται κατ' αναλογία επί των ποσών που έχουν πράγματι εισπράξει από τα πωληθέντα εισιτήρια» ⁽⁴⁾, «το γεγονός ότι το εξεταζόμενο μέτρο έχει ως συνέπεια τα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 6 ευρώ να καταβάλλουν στο Δημόσιο χαμηλότερα ποσά σε σχέση με αυτά που καταβάλλουν στο Δημόσιο τα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 15 ευρώ δεν αρκεί για να διαπιστωθεί η ύπαρξη πλεονεκτήματος υπέρ των καζίνων της πρώτης κατηγορίας.» ⁽⁵⁾.
- (64) Στη διάταξη του 2015, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη συλλογιστική αυτή, δηλώνοντας ότι «ορθώς το Γενικό Δικαστήριο βασίστηκε στο στοιχείο ότι η διαφορά που υφίσταται μεταξύ των δύο ποσών, κατ' απόλυτο τιμή, τα οποία πρέπει να αποδίδονται στο Ελληνικό Δημόσιο αντιστοιχεί στο ίδιο ποσοστό των διαφορετικών ποσών τα οποία εισπράττονται από τις δύο κατηγορίες καζίνων» ⁽⁶⁾.
- (65) Με βάση τα ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το επίμαχο μέτρο δεν παρέχει πλεονέκτημα για τους σκοπούς του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.
- (66) Όσον αφορά την πρακτική της χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων, στην απόφαση του 2014 το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι «ενοούνται τα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 6 ευρώ, κατά το μέτρο που, επί του ίδιου εισιτηρίου (μηδενικής αξίας), καταβάλλουν στο Δημόσιο δικαίωμα χαμηλότερο από αυτό που καταβάλλουν τα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 15 ευρώ» ⁽⁷⁾. Ωστόσο, στη συνέχεια, έκρινε ότι, επειδή το σύστημα των εισιτηρίων στα καζίνα στην Ελλάδα δεν παρέχει πλεονέκτημα στα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 6 ευρώ, το σύστημα των δωρεάν εισιτηρίων δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ενισχύει το πλεονέκτημα που παρέχει το εν λόγω σύστημα ⁽⁸⁾. Εν συνεχεία αποφάνθηκε ότι «δεδομένου ότι το σύστημα των εισιτηρίων στα καζίνα δεν παρέχει πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όσον αφορά τα πωλούμενα εισιτήρια και ότι το οικείο κράτος μέλος μπορεί να επιτρέψει την έκδοση δωρεάν εισιτηρίων για λόγους συγκεκριμένους και δικαιολογημένους, όπως είναι οι λόγοι επαγγελματικής προβολής ή κοινωνικής υποχρέωσης, είναι εύλογο το εν λόγω κράτος μέλος να επιβάλλει και στην περίπτωση των δωρεάν εισιτηρίων την υποχρέωση καταβολής των δικαιωμάτων που άλλως θα αποδίδονταν.» ⁽⁹⁾. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο απέκλεισε την ύπαρξη διακριτού και ειδικού πλεονεκτήματος από την πρακτική της χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων ⁽¹⁰⁾.
- (67) Στη διάταξη του 2015, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη συλλογιστική αυτή, δηλώνοντας ότι, επειδή «το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι από μόνη της η διαφορά μεταξύ των ποσών που καταβάλλονται στο κράτος ανά πωλούμενο εισιτήριο εισόδου δεν εξασφαλίζει κανένα πλεονέκτημα στα καζίνα με τιμή εισιτηρίου 6 ευρώ», η πρακτική χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων δεν μπορεί να ενισχύσει το πλεονέκτημα αυτό ⁽¹¹⁾.
- (68) Με βάση τα ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η πρακτική της χορήγησης δωρεάν εισιτηρίων δεν παρέχει πλεονέκτημα για τους σκοπούς του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.

⁽¹⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans, υπόθεση C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, σκέψη 84.

⁽²⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Μαρτίου 1994, Banco Exterior de España, υπόθεση C-387/92, ECLI:EU:C:1994:100, σκέψη 13. Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, Γερμανία κατά Επιτροπής, υπόθεση C-156/98, ECLI:EU:C:2000:467, σκέψη 25. Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Μαΐου 1999, Ιταλία κατά Επιτροπής, υπόθεση C-6/97, ECLI:EU:C:1999:251, σκέψη 15. Απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Μαρτίου 2005, Heiser, υπόθεση C-172/03, ECLI:EU:C:2005:130, σκέψη 36.

⁽³⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Νοεμβρίου 2003, GEMO SA, υπόθεση C-126/01, ECLI:EU:C:2003:622, σκέψεις 28 έως 31.

⁽⁴⁾ Δικαστική απόφαση του 2014, σκέψη 55.

⁽⁵⁾ Ό.π. σκέψη 57.

⁽⁶⁾ Διάταξη του 2015, σκέψη 35.

⁽⁷⁾ Δικαστική απόφαση του 2014, σκέψη 76.

⁽⁸⁾ Ό.π. σκέψη 77.

⁽⁹⁾ Ό.π. σκέψη 78.

⁽¹⁰⁾ Ό.π. σκέψη 80.

⁽¹¹⁾ Διάταξη του 2015, σκέψη 55.

- (69) Τέλος, η καταγγέλλουσα ισχυρίζεται ότι το σύστημα των εισιτηρίων εισόδου στα καζίνα στην Ελλάδα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ελκυστικότητας των δημοσίων καζίνων για τους πελάτες, συνεπεία του χαμηλότερου νόμιμου εισιτηρίου εισόδου που έχει καθοριστεί, καθώς και την αύξηση των συνολικών τους εσόδων (δηλαδή δημιουργία άλλων πηγών εσόδων, όπως τα τυχερά παιχνίδια, η διαμονή και οι υπηρεσίες μπαρ και εστιατορίου), η οποία προκύπτει από τους πρόσθετους πελάτες τους οποίους προσελκύει η χαμηλότερη τιμή του εισιτηρίου. Όπως και για τα δωρεάν εισιτήρια, επειδή το σύστημα των εισιτηρίων εισόδου στα καζίνα στην Ελλάδα δεν παρέχει αυτό καθαυτό πλεονέκτημα στα δημόσια καζίνα, δεν είναι δυνατόν να υποστηρίξει κανείς ότι τυχόν αυξημένη ελκυστικότητα ή πρόσθετα έσοδα από περισσότερους πελάτες λόγω του χαμηλότερου εισιτηρίου εισόδου συνιστούν πλεονέκτημα. Ούτως ή άλλως, ακόμη και εάν ήταν δυνατόν να αποδειχθεί η ύπαρξη τέτοιου πλεονεκτήματος, μόνον τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται απευθείας ή έμμεσα μέσω κρατικών πόρων είναι δυνατό να συνιστούν ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ ⁽¹⁾. Κατά το Δικαστήριο, μια έμμεση αρνητική συνέπεια για τα κρατικά έσοδα ως απόρροια κανονιστικών μέτρων δεν συνιστά μεταφορά κρατικών πόρων όταν η συνέπεια αυτή είναι συμφυής προς το εκάστοτε μέτρο ⁽²⁾. Παραδείγματος χάρη, εθνικές ρυθμίσεις που καθορίζουν ελάχιστη τιμή για ορισμένα αγαθά δεν συνεπάγονται μεταφορά κρατικών πόρων ⁽³⁾. Μολονότι όντως προκαλείται απώλεια κρατικών πόρων λόγω του διαφορετικού ύψους του φόρου που αποδίδεται στο ελληνικό κράτος από τα δημόσια και τα ιδιωτικά καζίνα, δεν υπάρχει απώλεια κρατικών πόρων λόγω του γεγονότος και μόνον ότι επετράπη στα δημόσια καζίνα να χρεώνουν χαμηλότερο εισιτήριο εισόδου απ' ό,τι τα ιδιωτικά καζίνα. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το πλεονέκτημα που επικαλείται η καταγγέλλουσα, ακόμη και αν αποδεικνυόταν ότι υφίσταται, δεν χορηγείται από κρατικούς πόρους κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.
- (70) Επειδή ένα μέτρο πρέπει να πληροί και τους τέσσερις *σωρευτικούς* όρους του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ για να συνιστά κρατική ενίσχυση, δεν είναι απαραίτητο να εξεταστεί εν προκειμένω αν πληρούνται οι υπόλοιποι όροι.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- (71) Με βάση τα ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το σύστημα φόρων επί των εισιτηρίων των καζίνων στην Ελλάδα το οποίο ίσχυε μέχρι τον Νοέμβριο του 2012 δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ:

Άρθρο 1

Το σύστημα φόρων επί των εισιτηρίων των καζίνων στην Ελλάδα το οποίο ίσχυε μέχρι τον Νοέμβριο του 2012 δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 2

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ελληνική Δημοκρατία.

Βρυξέλλες, 9 Αυγούστου 2018.

Για την Επιτροπή
Margrethe VESTAGER
Μέλος της Επιτροπής

⁽¹⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιανουαρίου 1978, Van Tiggele, 82/77, ECLI:EU:C:1978:10, σκέψεις 25 και 26· απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Δεκεμβρίου 1996, Air France κατά Επιτροπής, T-358/94, ECLI:EU:T:1996:194, σκέψη 63.

⁽²⁾ Υπόθεση C-379/98, Preussen Elektra, ECLI:EU:C:2001:160, σκέψη 62.

⁽³⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιανουαρίου 1978, Van Tiggele, 82/77, ECLI:EU:C:1978:10, σκέψεις 25 και 26.